

บทที่ 4

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายสำคัญ เพื่อสำรวจทรัพยากร การใช้ทรัพยากร บริการต่าง ๆ ของห้องสมุดมหาวิทยาลัยแต่ละแห่งในประเทศไทย และการใช้ทรัพยากรร่วมกันของห้องสมุดเหล่านั้น ตลอดจนศึกษาถึงความร่วมมือและประสานงานเป็นโครงข่ายของห้องสมุดมหาวิทยาลัย เพื่อเป็นประโยชน์ในการใช้ทรัพยากรร่วมกัน นอกจากนี้การวิจัยครั้งนี้ยังได้ศึกษาถึงปัญหาและข้อขัดข้องในการดำเนินงานของห้องสมุดมหาวิทยาลัยทุกแห่งด้วย

ประชากรที่ใช้ในการสำรวจครั้งนี้ คือ บรรณารักษ์ จากห้องสมุดมหาวิทยาลัยต่าง ๆ รวม 80 แห่ง เป็นจำนวนทั้งสิ้น 80 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม ซึ่งมีลักษณะคำถามชนิดกำหนดคำตอบให้ ชนิดเติมคำหรือข้อความอย่างสั้น และชนิดมาตราประเมินค่า แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 5 ตอน ครอบคลุมเนื้อหาสาระของขอบเขตที่กำหนดในวัตถุประสงค์ได้อย่างเพียงพอ ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัย 80 แห่ง โดยทางไปรษณีย์ และ ได้รับแบบสอบถามคืนทั้งสิ้น 63 ชุด คิดเป็นร้อยละ 78.75

สรุปผลการวิจัย

1. รายละเอียดส่วนตัวของผู้ตอบ

บรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยเกือบทั้งหมดคิดเป็นร้อยละ 95.23 เป็นหญิง ส่วนใหญ่มีอายุเฉลี่ย 39 ปี ระยะเวลาปฏิบัติงานในหน้าที่บรรณารักษ์ตั้งแต่ 2 เดือน ถึง 30 ปี เป็นบรรณารักษ์หอสมุดกลาง 13 คน และ บรรณารักษ์ห้องสมุดคณะ 50 คน

2. รายละเอียดเกี่ยวกับห้องสมุด

2.1 ห้องสมุดมหาวิทยาลัยร้อยละ 44.45 เป็นห้องสมุดสาขาวิทยาศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ประยุกต์ ร้อยละ 34.92 เป็นห้องสมุดสาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ และร้อยละ 20.63 เป็นหอสมุดกลาง

2.2 หอสมุดกลางเป็นห้องสมุดที่มีทรัพยากรประเภทต่าง ๆ มากที่สุด รองลงมาคือห้องสมุดสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ในทำนองเดียวกันหอสมุดกลางมีจำนวนทรัพยากรที่มีผู้ยืมมากที่สุดคือเฉลี่ย หนังสือปีละ 83,799 เล่ม วารสาร 20,562 ฉบับ โสตทัศนวัสดุอุปกรณ์ 1,899 ชิ้น

2.3 ในด้านบุคลากรห้องสมุด หอสมุดกลางมีบุคลากรมากที่สุด รองลงมาคือห้องสมุดสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ บุคลากรห้องสมุดมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ ร้อยละ 28.23 มีวุฒิ ม.ศ.สาม รองลงมาร้อยละ 16.12 มีวุฒิปริญญาตรี และต่ำกว่า ม.ศ.สาม วุฒิปริญญาเอก และ โท มีเพียงร้อยละ 0.20 และ 7.50 ตามลำดับ

2.4 ห้องสมุดมหาวิทยาลัยได้รับรายได้ส่วนใหญ่จากงบประมาณแผ่นดิน หอสมุดกลางมีรายได้เฉลี่ยต่อปีสูงสุด รองลงมาคือ ห้องสมุดทางคานวิทยาศาสตร์และวิทยาศาสตร์ประยุกต์ ส่วนรายจ่ายสำหรับค่าทรัพยากรห้องสมุดเฉลี่ยต่อปีนั้น ห้องสมุดทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ และหอสมุดกลางใช้จ่ายเป็นค่าหนังสือมากที่สุด แต่ห้องสมุดทางคานวิทยาศาสตร์ และ วิทยาศาสตร์ประยุกต์ ใช้จ่ายเป็นค่าบอกรับวารสารมากที่สุด

3. บริการของห้องสมุด

3.1 ห้องสมุดมหาวิทยาลัยทุกแห่งมีระเบียบการให้ยืมทรัพยากรห้องสมุด โดยคำนึงถึงประเภทของผู้ใช้บริการและประเภทของสิ่งพิมพ์ ห้องสมุดส่วนใหญ่อนุญาตให้บุคลากรและนักศึกษาของสถาบันตลอดจนนักศึกษานอกสถาบันใช้ทรัพยากรในห้องสมุดได้ แต่ในเรื่องการยืมออกจากห้องสมุด ห้องสมุดส่วนใหญ่ให้บุคลากรของสถาบันยืมได้ รองลงมาให้นักศึกษาของสถาบันยืมได้ แต่อนุญาตให้นักศึกษานอกสถาบันยืม เฉพาะกรณียืมระหว่างห้องสมุดเท่านั้น

3.2 บริการที่มีอยู่ในห้องสมุดทุกแห่ง คือ บริการยืม รองลงมาคิดเป็นร้อยละ 90.48 ของจำนวนห้องสมุด มีบริการจัดทำรายชื่อนิตยสารใหม่ที่ห้องสมุดได้รับ รองลงมาคิดเป็นร้อยละ 74.60 มีบริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า นอกจากนี้ยังมีบริการถ่ายเอกสาร จัดทำครรชนีวารสาร รวบรวมบรรณานุกรม ขอลายเอกสารจากต่างประเทศ จัดทำครรชนีหนังสือพิมพ์ จัดทำรายชื่อนิตยสารของห้องสมุดอื่นจากรายชื่อนิตยสารใหม่ บริการหนังสือเช่า จัดทำสารระสังเขป เย็บเล่มเอกสาร ขาวสารทันสมัย บริการแปล บริการแนะนำการอ่าน บริการสั่งเอกสารที่ต้องการ บริการฝึกฟังภาษา และบริการกฤตภาคตามลำดับ บริการเหล่านี้ห้องสมุดจัดให้โดยไม่คิดค่าบริการ ยกเว้นบริการถ่ายเอกสาร

3.3 ห้องสมุดส่วนใหญ่ร้อยละ 90.91 รวบรวมบรรณานุกรมเฉพาะเรื่อง และร้อยละ 54.55 รวบรวมบรรณานุกรมในลักษณะพิมพ์อัดสำเนาเป็นคราว ๆ และใช้เฉพาะในหน่วยงาน ห้องสมุดเพียงร้อยละ 36.36 มีการเผยแพร่บรรณานุกรมที่จัดทำแก่ห้องสมุดอื่น

ห้องสมุดส่วนใหญ่ ร้อยละ 81.08 จัดทำครรชนีวารสารภาษาไทย และจัดทำเฉพาะสาขาวิชาของตนและสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องเท่านั้น และห้องสมุดส่วนใหญ่จัดทำพิมพ์ครรชนีวารสารลงบัตรใช้เฉพาะในหน่วยงาน

ห้องสมุดส่วนใหญ่ ร้อยละ 71.93 จัดทำรายชื่อนิตยสารใหม่เป็นรายเดือน ใช้เฉพาะในห้องสมุด และส่งให้ห้องสมุดในสถาบันของตน ห้องสมุด ร้อยละ 36.84 เท่านั้นที่เผยแพร่รายชื่อนิตยสารใหม่แก่ห้องสมุดต่างสถาบัน

ห้องสมุดส่วนใหญ่ คิดค่าบริการถ่ายเอกสารสำหรับผู้ใช้บริการทุกประเภท แ่่นละ 1.50 บาท และมีผู้เข้าใช้บริการประมาณวันละ 31-60 คน

4. ความร่วมมือระหว่างห้องสมุด

4.1 ห้องสมุดจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 87.30 มีความร่วมมือระหว่างห้องสมุดในด้านการยืม รองลงมา คิดเป็นร้อยละ 84.12 มีความร่วมมือระหว่างห้องสมุดในการใช้ทรัพยากรร่วมกันภายในห้องสมุด โดยอนุญาตให้ผู้ใช้ต่างสถาบันเข้าใช้ห้องสมุดนั้น ๆ ได้ ส่วนความร่วมมือที่ห้องสมุดจำนวนน้อยที่สุดคิดเป็น

ร้อยละ 3.17 มี คือ บริการจัดตั้งคลังหนังสือ ส่วนบริการที่ยังไม่มีความร่วมมือระหว่างห้องสมุด คือ การผลิตเอกสารยอส่วน และการจัดทำสาระสังเขป

4.2 ความร่วมมือในด้านการยืมระหว่างห้องสมุด ห้องสมุดส่วนใหญ่ขยืมสิ่งพิมพ์จากห้องสมุดอื่น มากกว่าเป็นผู้ให้ยืม โดยให้เจ้าหน้าที่ของตนไปยืมและส่งคืนสิ่งพิมพ์ส่วนระยะเวลาในการยืมนั้น ส่วนใหญ่ใช้ระยะเวลาเท่ากับสมาชิกของห้องสมุดนั้น ๆ

4.3 ความร่วมมือระหว่างห้องสมุดในด้านการทำสหบัตร ส่วนใหญ่จัดทำสหบัตรเฉพาะหนังสือ โดยไม่จำกัดระบบการจัดหมู่ แต่เป็นความร่วมมือระหว่างห้องสมุดในสถาบันเดียวกัน การร่วมมือกับต่างสถาบันมีเพียง ร้อยละ 16.21 ของห้องสมุดทั้งหมดเท่านั้น

4.4 ความร่วมมือในการใช้ทรัพยากรร่วมกัน ห้องสมุดทุกแห่งที่มีความร่วมมือทางค่านีได้ใช้ทรัพยากรประเภทหนังสือร่วมกัน ห้องสมุดจำนวนรองลงมาคิดเป็นร้อยละ 88.67 ใช้วารสารร่วมกัน

4.5 ความร่วมมือในด้านการให้บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า ห้องสมุดส่วนใหญ่มีความร่วมมือโดยให้บริการทางโทรศัพท์ รองลงมาคือทางจดหมาย

4.6 ความร่วมมือในด้านการแลกเปลี่ยนเอกสาร และสิ่งพิมพ์ประเภทต่าง ๆ ห้องสมุดส่วนใหญ่ ร้อยละ 71.43 ใช้สิ่งพิมพ์ของห้องสมุดหรือของสถาบันของตนแลกเปลี่ยน จำนวนรองลงมา ร้อยละ 57.14 ใช้สิ่งพิมพ์เข้าในการแลกเปลี่ยน

4.7 ความร่วมมือในการจัดทำบรรณานุกรมหนังสือ ห้องสมุดส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ 56.25 ของจำนวนห้องสมุดที่มีความร่วมมือประเภทนี้ จะมีการประชุมเพื่อพิจารณาหลักการ ห้องสมุดร้อยละ 43.75 จะส่งรายชื่อหนังสือที่ห้องสมุดมีอยู่ทั้งหมดไปให้ศูนย์กลาง และส่งรายชื่อหนังสือที่ได้รับใหม่ไปให้ศูนย์กลางตามกำหนด

4.8 ความร่วมมือในการทำบรรณานุกรม ห้องสมุดส่วนใหญ่ร้อยละ 68.75 จัดทำบรรณานุกรมเอกสารสิ่งพิมพ์และวัสดุการศึกษาทุกประเภทที่มีอยู่ในห้องสมุด รองลงมา ร้อยละ 18.75 จัดทำบรรณานุกรมเฉพาะเรื่อง

4.9 ความร่วมมือในการจัดทำสหายการวารสาร ห้องสมุดส่วนใหญ่ร้อยละ

76.67 ส่งรายชื่อวารสารที่มีอยู่ทั้งหมดไปให้ศูนย์กลางเป็นประจำตามระยะเวลาที่ตกลงกัน

4.10 ความร่วมมือในการจัดทำบรรณานุกรมวารสาร ห้องสมุดส่วนใหญ่เข้าร่วมในโครงการ มีการประชุมเพื่อพิจารณาหลักการ มีการส่งรายชื่อบรรณานุกรมวารสารที่จัดทำไปให้ศูนย์กลางตามระยะเวลาที่กำหนด ห้องสมุดเกือบทุกแห่งที่มีความร่วมมือทางค่านนี้จัดทำบรรณานุกรมวารสารภาษาไทย รองลงมาจัดทำบรรณานุกรมเฉพาะสาขาวิชา และมีการทำบรรณานุกรมวารสารต่างประเทศเป็นจำนวนน้อยที่สุด

4.11 ความร่วมมือระหว่างห้องสมุดในการอบรมบุคลากร ห้องสมุดส่วนใหญ่ร้อยละ 88.89 ฝึกอบรมบุคลากรของห้องสมุดจากสถาบันต่าง ๆ มาฝึกงานในห้องสมุดของตน ห้องสมุดร้อยละ 51.85 รับผิดชอบบรรณารักษ์ต่างสถาบัน และ ร้อยละ 44.44 รับผิดชอบเจ้าหน้าที่ต่างสถาบัน และห้องสมุดจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 3.70 รับผิดชอบบรรณารักษ์ของสถาบันเดียวกัน

4.12 ห้องสมุดส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 57.14 มีความร่วมมือกันระหว่างห้องสมุดคณะในสถาบันเดียวกัน ร้อยละ 46.03 มีความร่วมมือกับห้องสมุดกลางในสถาบันเดียวกัน ร้อยละ 36.51 และ 31.75 มีความร่วมมือกับห้องสมุดคณะ และห้องสมุดกลางต่างสถาบันตามลำดับ และห้องสมุดร้อยละ 79.37 มีความเห็นว่าการมีความร่วมมือระหว่างห้องสมุดทุกประเภทไม่จำเป็นต้องเป็นการร่วมมือกันในระหว่างห้องสมุดมหาวิทยาลัยเท่านั้น

5. ปัญหาห้องสมุด

5.1 ห้องสมุดมหาวิทยาลัยทุกประเภทมีปัญหาหนังสือไม่พอให้บริการในระดับปานกลาง ส่วนปัญหาวารสารไม่พอให้บริการนั้น ห้องสมุดทางค่านวิทยาศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ประยุกต์มีปัญหามาก ห้องสมุดทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ และห้องสมุดกลางมีปัญหาในระดับปานกลาง ห้องสมุดมหาวิทยาลัยทุกแห่งมีปัญหาในค่านมีไอทีศนวัสดุอุปกรณ์ไม่พอให้บริการ

5.2 ห้องสมุดทางค่านวิทยาศาสตร์และวิทยาศาสตร์ประยุกต์และห้องสมุดกลาง มีปัญหาในเรื่องบรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่ห้องสมุดไม่เพียงพอ ส่วนห้องสมุดทาง

สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์มีปัญหาในระดับปานกลาง ส่วนปัญหาเรื่องงบประมาณนั้น ห้องสมุดทางค่านวิทยาศาสตร์และวิทยาศาสตร์ประยุกต์มีปัญหาเล็กน้อย ในเรื่องได้รับงบประมาณซื้อหนังสือ วารสารและโสตทัศนวัสดุ ส่วนห้องสมุดทางสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ และหอสมุดกลาง มีปัญหาปานกลาง

5.3 ปัญหาด้านการให้บริการ ห้องสมุดทุกแห่งมีปัญหาในระดับปานกลาง ในเรื่องเหล่านี้ คือ ผู้ใช้ไม่ให้ความร่วมมือโดยไม่ปฏิบัติตามกฎห้องสมุด ผู้ใช้ขาดความรู้ในการใช้ห้องสมุด ผู้ใช้ไม่ช่วยตัวเองต้องพึ่งเจ้าหน้าที่เสมอ ส่วนปัญหาเรื่องมีผู้ใช้บริการมากเกินไปจนบริการไม่ทันนั้น หอสมุดกลางมีปัญหามาก แต่ห้องสมุดอีกสองสาขาวิชามีปัญหาปานกลาง ห้องสมุดสาขาวิทยาศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ประยุกต์มีปัญหาขาดทรัพยากร และขาดบุคลากรดำเนินงานในระดับมาก ส่วนหอสมุดกลาง และห้องสมุดทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์มีปัญหาในระดับปานกลาง

5.4 ปัญหาความร่วมมือกับห้องสมุดอื่น ห้องสมุดทุกแห่งประสบปัญหาขาดทรัพยากรที่จะให้บริการได้เพียงพอ ขาดบุคลากรที่จะให้บริการ และขาดยานพาหนะในการติดต่อในระดับมาก ส่วนปัญหาเรื่องขาดงบประมาณในการดำเนินงานนั้น หอสมุดกลาง และห้องสมุด สาขาวิทยาศาสตร์และวิทยาศาสตร์ประยุกต์ มีปัญหามาก ในขณะที่ห้องสมุดทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์มีปัญหาปานกลาง ส่วนปัญหาในเรื่องขาดความร่วมมือกับห้องสมุดอื่น ห้องสมุดทางวิทยาศาสตร์และวิทยาศาสตร์ประยุกต์มีในระดับน้อย ส่วนห้องสมุดที่เหลือมีปัญหาในระดับปานกลาง

อภิปรายผล

1. จากการสำรวจได้พบว่า ห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทยยังมีทรัพยากรห้องสมุดไม่เพียงพอแก่การให้บริการ ดังจะเห็นรายละเอียดเกี่ยวกับจำนวนหนังสือ และวารสารของห้องสมุดแต่ละประเภทได้จากตารางที่ 3 ซึ่งจำนวนดังกล่าวยังต่ำกว่ามาตรฐานห้องสมุดมาก กล่าวคือ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยในระยะ 5 ปีเริ่มแรกควรมีหนังสือให้บริการแก่

นักศึกษาระดับปริญญาตรี คนละ 50 เล่ม นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา คนละ 75 เล่ม อาจารย์คนละ 100 เล่ม หรือจะต้องมีหนังสืออย่างน้อยละ 70,000 เล่ม และมีวารสารทั้งหมดไม่น้อยกว่า 500 ชื่อเรื่อง¹

จากตารางที่ 41 แสดงให้เห็นถึงปัญหาของห้องสมุดในเรื่องทรัพยากรห้องสมุดดังนี้คือ ห้องสมุดทางวิทยาศาสตร์ มีปัญหาหนังสือไม่พอให้บริการในระดับปานกลาง มีปัญหาวารสารไม่พอให้บริการในระดับมาก ส่วนห้องสมุดทางสังคมศาสตร์ และหอสมุดกลางประสบปัญหาทั้งสองประการในระดับมาก ห้องสมุดทุกประเภทประสบปัญหาขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ในระดับมาก สรุปได้ว่า ห้องสมุดมหาวิทยาลัยทุกแห่งประสบปัญหาขาดแคลนทรัพยากรห้องสมุด ซึ่งก็ตรงกับผลการสำรวจในตารางเดียวกัน ในส่วนที่เกี่ยวกับปัญหาการให้บริการ กล่าวคือ ห้องสมุดทางวิทยาศาสตร์ มีปัญหาขาดทรัพยากรในการให้บริการมากและห้องสมุดอีกสองประเภทมีปัญหาในระดับปานกลาง จากปัญหาดังกล่าวนี้คงจะทำให้ห้องสมุดมหาวิทยาลัยทุกแห่งตระหนักว่า ความร่วมมือระหว่างห้องสมุดเป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการใช้ทรัพยากรร่วมกัน และการยืมระหว่างห้องสมุด จะช่วยลดปัญหาทรัพยากรห้องสมุดที่มีไม่เพียงพอให้บริการแก่ผู้ใช้ได้เป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากตารางที่ 27 ว่าห้องสมุดส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ 87.30 มีบริการยืมระหว่างห้องสมุด และ ร้อยละ 84.13 มีการใช้ทรัพยากรร่วมกัน

2. ปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรห้องสมุด ดังกล่าวในข้อ 1 นั้น ยังมีปัญหาที่น่าสนใจอีกประการหนึ่ง คือ การขาดแคลนทรัพยากรของห้องสมุดทางวิทยาศาสตร์ ตามที่ได้

¹ "ร่างมาตรฐานห้องสมุดมหาวิทยาลัย โดยคณะกรรมการพัฒนาห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2523" ใน รายงานการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การพัฒนาห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย 23 กุมภาพันธ์ - 6 มีนาคม 2524 ใน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดโดย ทบวงมหาวิทยาลัยร่วมกับบริติชเคาน์ซิล (กรุงเทพมหานคร: ทบวงมหาวิทยาลัย, 2524), หน้า 192.

ทราบแล้วว่าห้องสมุดประเภทนี้ ประสบปัญหาหนังสือไม่พอให้บริการในระดับปานกลาง และมีวารสารไม่เพียงพอในระดับมาก นอกจากนี้ตารางที่ 41 แสดงให้เห็นว่าห้องสมุดทางวิทยาศาสตร์ประสบปัญหาขาดทรัพยากรในการให้บริการในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณาจากตารางเดียวกันในหัวข้อปัญหาค้นหาขาดแคลนงบประมาณในการซื้อหนังสือ วารสาร และโสตทัศนวัสดุอุปกรณ์ บรรณารักษ์ห้องสมุดประเภทนี้ตอบว่ามีปัญหาอยู่ในระดับน้อย ในขณะที่บรรณารักษ์ห้องสมุดอีกสองประเภท ตอบว่ามีปัญหาในระดับปานกลาง และจากตารางที่ 6 จะเห็นว่าห้องสมุดสาขาวิทยาศาสตร์ได้รับงบประมาณแผ่นดินเฉลี่ย 178,408 บาท ในขณะที่ห้องสมุดทางสังคมศาสตร์ ได้รับเฉลี่ย 100,071 บาท เท่านั้น จึงเท่ากับว่าห้องสมุดทางวิทยาศาสตร์ ได้รับงบประมาณโดยเฉลี่ยมากกว่าห้องสมุดทางสังคมศาสตร์ เกือบเท่าตัว ดังนั้นอาจจะเป็นได้ว่า บรรณารักษ์ห้องสมุดทางวิทยาศาสตร์มีความรู้ดีกว่าห้องสมุดของตนได้รับงบประมาณจำนวนสูงเป็นที่น่าพอใจแล้ว จึงตอบปัญหาในแบบสอบถามข้อนี้ว่ามีในระดับน้อย แต่ในขณะที่เดียวกันทรัพยากรห้องสมุด ทางด้านวิทยาศาสตร์ส่วนใหญ่มีราคาแพงมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งวารสารทางวิชาการ ประกอบกับการศึกษาทางสาขาวิทยาศาสตร์ก็มีความจำเป็นในการค้นคว้าหาข่าวสารใหม่ ๆ จากวารสารเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากสถิติการยืมวารสารของห้องสมุดทุกประเภทในตารางที่ 4 และจากตารางที่ 7 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงรายจ่ายเฉลี่ยต่อปีของห้องสมุดแต่ละประเภทได้พบว่าห้องสมุดทางวิทยาศาสตร์ ใช้จ่ายเป็นค่าบอกรับวารสารมากที่สุด ทั้งนี้จึงเป็นเหตุให้งบประมาณจำนวนสูงที่ได้รับไม่เพียงพอในการซื้อหนังสือและวารสารเพื่อให้บริการแก่ผู้ใช้ ห้องสมุดดังกล่าวจึงควรหาวิธีแก้ปัญหาด้วยการให้ความร่วมมือกันระหว่างห้องสมุดในสาขาเดียวกันให้มากขึ้น ซึ่งคงจะได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี เพราะเท่าที่ได้ปฏิบัติไปแล้ว ปรากฏในตารางที่ 41 ว่า ห้องสมุดทางวิทยาศาสตร์ ประสบปัญหาเรื่องขาดความร่วมมือกับห้องสมุดอื่นในระดับน้อย อนึ่งจากการวิจัยในบทที่ 2 ในส่วนที่เกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทย ได้ทราบว่ามีการจัดทำ Union List of Serials in Thailand และ Scientific Serials in Thailand ซึ่งอาจใช้เป็นเครื่องมือในการแบ่งกันบอกรับวารสารเพื่อขจัดการซ้ำซ้อน และประหยัดงบประมาณ แต่ทั้งนี้จะต้องมีการปรับปรุงงานด้านการยืมระหว่าง

ห้องสมุดและจัดทำคู่มือช่วยคนให้มึประสิทธิภาพและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3. ความร่วมมือในค่านจัดทำคู่มือช่วยคนต่าง ๆ ห้องสมุดส่วนใหญ่ได้ผลิตขึ้นใช้ภายในห้องสมุดของตน หรือ เผยแพร่เฉพาะห้องสมุดในสถาบันของตน มีเพียงส่วนน้อยที่ได้เผยแพร่หรือแลกเปลี่ยนกับห้องสมุดต่างมหาวิทยาลัย ดังจะเห็นได้จากตารางที่ 16 ห้องสมุดจำนวนมากที่สุด คือ 18 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 54.55 ได้จัดทำบรรณานุกรมในลักษณะพิมพ์อัดสำเนาเป็นคราว ๆ ใช้เฉพาะในหน่วยงาน และร้อยละ 36.36 เผยแพร่ให้หน่วยงานอื่น จากตารางที่ 19 ห้องสมุดที่มีการทำครชนีวารสาร ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ 83.78 ทำในลักษณะพิมพ์ลงบัตร และใช้เฉพาะในหน่วยงาน มีเพียงร้อยละ 8.11 เท่านั้น ที่เผยแพร่ให้หน่วยงานอื่น คู่มือช่วยคนอีกประเภทหนึ่ง คือ รายชื่อหนังสือใหม่ ซึ่งห้องสมุดส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 71.93 จัดทำเป็นรายเดือน ดังจะเห็นได้จากตารางที่ 20 และจากตารางที่ 21 แสดงให้เห็นว่ารายชื่อหนังสือใหม่ที่ห้องสมุดจัดทำขึ้นนั้นห้องสมุดร้อยละ 50.88 จัดทำเพื่อใช้ในห้องสมุด และในจำนวนเดียวกันได้ส่งให้ห้องสมุดภายในสถาบัน ร้อยละ 36.84 เท่านั้นที่จัดส่งให้ห้องสมุดอื่น ๆ นอกสถาบัน ดังนั้นพอจะกล่าวได้ว่าห้องสมุดในสถาบันเดียวกันมีความร่วมมือกันมากกว่าห้องสมุดต่างสถาบัน ซึ่งก็ตรงกับข้อมูลในตารางที่ 39 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าห้องสมุดส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ 57.14 มีความร่วมมือกับห้องสมุดคณะอื่น ๆ ในสถาบันเดียวกัน รองลงมาคิดเป็นร้อยละ 46.03 มีความร่วมมือกับห้องสมุดกลางของมหาวิทยาลัย หรือสถาบันเดียวกัน รองลงมาคิดเป็นร้อยละ 36.51 และ 31.75 จึงมีความร่วมมือกับห้องสมุดคณะอื่น ๆ นอกสถาบัน และห้องสมุดกลางของมหาวิทยาลัย หรือ วิทยาลัยนอกสถาบัน

ในการจัดทำคู่มือช่วยคนต่าง ๆ นี้ จะเป็นประโยชน์แก่การปฏิบัติงานของห้องสมุดอื่น ๆ อย่างยิ่ง และปัญหาความยุ่งยากต่าง ๆ มักเกิดขึ้นในขณะที่จัดทำ ส่วนการผลิตออกเผยแพร่ นั้นทำให้สิ้นเปลืองเฉพาะวัสดุเท่านั้น ดังนั้นห้องสมุดต่าง ๆ ที่ได้ทำการผลิตคู่มือดังกล่าว น่าจะคำนึงถึงประโยชน์ที่ห้องสมุดอื่นจะได้รับจากคู่มือที่ตนจัดทำขึ้น มากกว่าคำนึงถึงความสิ้นเปลืองที่เพิ่มขึ้นอีกเพียงเล็กน้อย และถ้าขาดแคลนงบประมาณในการจัดทำจำนวนเพิ่มขึ้นก็น่าจะเผยแพร่ด้วยการจำหน่ายให้แก่ห้องสมุดที่ต้องการ

4. จากการสำรวจได้พบว่า ตารางที่ 40 แสดงให้เห็นถึงห้องสมุดส่วนใหญ่จำนวน 50 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 79.37 มีความเห็นในเรื่องประเภทห้องสมุดที่ควรมีความร่วมมือกันว่า ควรมีทุกประเภท กล่าวคือ มีความร่วมมือระหว่างห้องสมุดมหาวิทยาลัยต่อห้องสมุดมหาวิทยาลัย ห้องสมุดคณะต่อห้องสมุดคณะ และห้องสมุดมหาวิทยาลัยต่อห้องสมุดคณะ ผลจากการสำรวจ ในตารางที่ 27 แสดงถึงจำนวนห้องสมุดที่มีความร่วมมือระหว่างห้องสมุดต่าง ๆ มากน้อยตามลำดับดังนี้ ห้องสมุดร้อยละ 87.30 มีการยืมระหว่างห้องสมุด ห้องสมุดร้อยละ 84.13 มีการใช้ทรัพยากรร่วมกัน ร้อยละ 66.66 มีความร่วมมือด้านบริการตอบคำถาม ร้อยละ 58.73 มีการทำสัปดาห์ ร้อยละ 55.55 มีการแลกเปลี่ยนเอกสาร ร้อยละ 47.61 มีการทำสหราชอาณาจักรวารสารและร้อยละ 42.85 มีการฝึกอบรมบุคลากร จึงกล่าวได้ว่าห้องสมุดส่วนใหญ่เห็นความสำคัญของการร่วมมือระหว่างห้องสมุด และเท่าที่ใดปฏิบัติมีห้องสมุดที่ให้ความร่วมมือประเภทต่าง ๆ ในจำนวนที่น่าพอใจแต่ที่ยังมีความร่วมมือบางประเภทได้รับความร่วมมือจากห้องสมุดเป็นจำนวนน้อยนั้น อาจเป็นเพราะมีอุปสรรคบางประการ ดังจะเห็นได้จากตารางที่ 41 ปัญหาของห้องสมุดในเรื่องความร่วมมือกับห้องสมุดอื่น กล่าวคือห้องสมุดทุกแห่งประสบปัญหาเรื่องขาดทรัพยากรที่จะให้บริการได้เพียงพอ ขาดบุคลากรให้บริการ และขาดยานพาหนะติดต่อบริการในระดับมาก ส่วนปัญหาเรื่องขาดงบประมาณดำเนินการนั้นห้องสมุดทางวิทยาศาสตร์ และหอสมุดกลาง ประสบในระดับมาก ส่วนห้องสมุดทางสังคมศาสตร์ ประสบในระดับปานกลาง จากปัญหาการขาดแคลนสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินงานด้านความร่วมมือระหว่างห้องสมุดดังกล่าว แมว่าห้องสมุดจะเห็นความสำคัญและจำเป็นที่จะต้องมีความร่วมมือกันมากเพียงใด ก็ยอมปฏิบัติได้ไม่มากเท่าที่ควร

5. จากการศึกษาเรื่องความร่วมมือระหว่างห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทย ในบทที่ 2 ได้พบว่า มีความร่วมมือประเภทต่าง ๆ เพิ่มขึ้นจากผลการสำรวจเรื่องเดียวกัน ในบทที่ 3 ซึ่งได้จำกัดข้อมูลในการสำรวจไว้เพียงปี พ.ศ. 2520 แสดงให้เห็นว่า ห้องสมุดมหาวิทยาลัย ได้เล็งเห็นถึงความจำเป็นและประโยชน์ที่จะได้รับจากการร่วมมือกัน อาจกล่าวได้ว่าความร่วมมือดังกล่าวได้เริ่มขึ้นอย่างจริงจัง ในปี พ.ศ. 2522 เมื่อกลุ่มผู้ดำเนินการจัดตั้งชมรมบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยร่วมกับมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

จัดให้มีการสัมมนาเรื่อง "ความร่วมมือระหว่างห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทย" ระหว่างบรรณารักษ์หัวหน้าฝ่ายจากห้องสมุดมหาวิทยาลัย 13 แห่ง ผลการสัมมนาครั้งนี้ก่อให้เกิดความร่วมมือในงานด้านต่าง ๆ ของห้องสมุดอย่างกว้างขวาง เช่น ความร่วมมือทางด้านเทคนิค ได้มีการพิจารณาหาความร่วมมือและแก้ไขปัญหาาร่วมกันในเรื่องการจัดหาหนังสือและเอกสาร การลงรายการบัตรต่าง ๆ การจัดทำคู่มือช่วยค้นและคู่มือกำหนดหัวเรื่องหนังสือภาษาไทย เป็นต้น ส่วนด้านบริการนั้นได้มีการพิจารณาปรับปรุงบริการยืมระหว่างห้องสมุด และพิจารณาให้มีการร่วมมือในการถ่ายทำสำเนาเอกสารย่อส่วนจากวิทยานิพนธ์และสิ่งพิมพ์อื่น ๆ จากการสัมมนา ได้มีข้อตกลงให้บรรณารักษ์ฝ่ายต่าง ๆ มีการประชุมปรึกษาหารือกันสืบต่อมาถึงปัจจุบัน ส่วนในเรื่องความร่วมมือภายในมหาวิทยาลัยที่ควรกล่าวถึง คือ ความร่วมมือของห้องสมุดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยเริ่มจากปี พ.ศ.2520 มหาวิทยาลัยได้แต่งตั้งคณะกรรมการประสานงานระหว่างห้องสมุดในมหาวิทยาลัยขึ้น และคณะกรรมการชุดนี้ได้มีการประชุมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อหาแนวทางความร่วมมือระหว่างหอสมุดกลางและห้องสมุดคณะ ทั้งทางด้านการบริการและเทคนิค จึงเป็นที่น่ายินดีอย่างยิ่งที่บรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมิได้หยุดนิ่งอยู่กับที่ แต่ได้พยายามปรับปรุงงานให้มีประสิทธิภาพ และสามารถให้บริการห้องสมุดทั้งที่มีอยู่ในห้องสมุดของตนและของห้องสมุดอื่นให้เป็นประโยชน์แก่ผู้ใช้บริการมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

ข้อเสนอแนะ

1. จากการสำรวจครั้งนี้พบว่าความร่วมมือระหว่างห้องสมุดเท่าที่มีอยู่เป็นความร่วมมือในระดับมหาวิทยาลัยด้วยกัน น่าจะได้มีการขยายความร่วมมือไปยังห้องสมุดระดับอื่นบ้าง เช่น ห้องสมุดวิทยาลัยครู ห้องสมุดเฉพาะ ห้องสมุดโรงเรียน เป็นต้น เนื่องจากห้องสมุดดังกล่าวเป็นห้องสมุดขนาดเล็กกว่า มักจะได้รับการงบประมาณและการสนับสนุนตลอดจนความพร้อมทางด้านต่าง ๆ น้อยกว่าห้องสมุดมหาวิทยาลัยเป็นอย่างมาก จึงควรให้ความร่วมมือช่วยเหลือประเภทต่าง ๆ แก่ห้องสมุดทางการศึกษาเหล่านี้ เพื่อเป็นการยกมาตรฐานและสนับสนุนห้องสมุดขนาดเล็กกว่าให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งเท่ากับเป็นการช่วยส่งเสริมการศึกษาของชาติ

2. จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า หอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้จัดพิมพ์ สหบัตรห้องสมุดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นฉบับรายปี โดยได้รับความร่วมมือจากห้องสมุดคณะ และสถาบันทุกแห่งในมหาวิทยาลัย สหบัตรดังกล่าวมีประโยชน์แก่การปฏิบัติงานห้องสมุดในด้านต่าง ๆ เช่น การจัดหาหนังสือ การทำบัตรรายการ การยืมระหว่างห้องสมุด เป็นต้น ดังนั้นจึงใคร่เสนอแนะให้มีความร่วมมือในการจัดทำสหบัตรห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทย เป็นรายปีเช่นกัน และควรได้มีการใช้คอมพิวเตอร์ช่วยในการรวบรวมข้อมูลและจัดพิมพ์เผยแพร่

3. ทรัพยากรที่สำคัญของห้องสมุด คือ บุคลากร ดังนั้น ห้องสมุดมหาวิทยาลัย ควรได้มีการคำนึงถึงความสำคัญในการปรับปรุงบุคลากรให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น ควรมีการร่วมมือกัน จัดฝึกอบรมบุคลากรห้องสมุด ทั้งระดับบรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่ห้องสมุด โดยตั้งกรรมการขึ้น ชุดหนึ่ง ประกอบด้วยบรรณารักษ์จากห้องสมุดมหาวิทยาลัยทุกแห่ง รับผิดชอบในการดำเนินงานฝึกอบรมดังกล่าว ผู้ฝึกอบรมได้แก่ บรรณารักษ์ผู้เชี่ยวชาญงานด้านต่าง ๆ ของห้องสมุด มหาวิทยาลัย ส่วนผู้เข้ารับการฝึกก็ได้แก่ บรรณารักษ์ หรือเจ้าหน้าที่ห้องสมุดดังกล่าว

4. จากการศึกษาเรื่องความร่วมมือในการจัดหาหนังสือ ในบทที่สองผู้วิจัยได้พบโครงการที่น่าสนใจ เช่น โครงการสแกนเดี (Scandia Plan) ฉะนั้นใคร่ขอเสนอแนะโครงการที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน กล่าวคือขอให้ห้องสมุดมหาวิทยาลัย ได้มีการตกลงแบ่งสรรการจัดซื้อและจัดเก็บหนังสือและวารสารที่มีราคาแพง และมีผู้ใช้จำนวนไม่มากนัก แต่มีความจำเป็นที่ต้องมีใช้ในประเทศ โดยเฉพาะสิ่งพิมพ์ต่างประเทศ การมีหนังสือและวารสารซ้ำซ้อนจึงเป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณของชาติอย่างยิ่ง การจัดสรรนี้ควรมีการแบ่งห้องสมุดออกเป็นสามกลุ่ม คือ กลุ่มหอสมุดกลาง ห้องสมุดสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และห้องสมุดสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ห้องสมุดแต่ละกลุ่มควรจะตกลงกันล่วงหน้าว่า ห้องสมุดแห่งใดจะต้องซื้อและจัดเก็บหนังสือแล้ววารสารที่มีราคาแพงเรื่องใดบ้าง ส่วนหอสมุดกลางควรมีการแบ่งสรรกันด้วยว่า ห้องสมุดมหาวิทยาลัยใดควรจัดหาทรัพยากรห้องสมุดเน้นหนักในสาขาวิชาใด โดยพิจารณาจากวิชาส่วนใหญ่ที่มีการสอนในสถาบันนั้น เช่นหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ควรจัดหาสิ่งพิมพ์เน้นหนักทางด้านกฎหมาย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ควรเน้นทางด้านสังคมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยควรเน้นหนักทาง

ด้านศิลป เกษตรศาสตร์ควรเน้นหนักทางด้านเกษตรกรรม สถาบันเทคโนโลยีต่าง ๆ ควร
เน้นหนักทางด้านเทคโนโลยี เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. เนื่องจากการสำรวจครั้งนี้ ได้จำกัดอยู่เพียงปี พ.ศ.2520 และ
ในระยะหลายปีที่ผ่านมา จากการที่ได้มีการประชุมกลุ่มบรรณารักษ์หัวหน้างานด้านต่าง ๆ
ของห้องสมุดมหาวิทยาลัย และจากการประชุมคณะกรรมการประสานงานระหว่างห้องสมุด
ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งได้จัดให้มีขึ้นอย่างสม่ำเสมอ นั้น ทำให้ห้องสมุดมีความ
ร่วมมือกันมากขึ้น และมีความร่วมมือประเภทใหม่ที่มีได้กล่าวถึงในงานวิจัยนี้ จึงควร
ได้มีการสำรวจเรื่องความร่วมมือระหว่างห้องสมุดในระยะหลังปี พ.ศ.2520

2. ควรได้มีการติดตามและประเมินผลความร่วมมือประเภทต่าง ๆ ของห้อง
สมุดมหาวิทยาลัย ตามที่ได้กล่าวไว้ในตอนสุดท้ายของบทที่ 2 และข้อที่ 5 ของการ
อภิปรายผลของวิทยานิพนธ์นี้

3. ควรได้มีการสำรวจเรื่อง ความร่วมมือกันระหว่างห้องสมุดในสถาบันเกี่ยว
กันโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความร่วมมือในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เนื่องจากเป็นห้องสมุด
มหาวิทยาลัยเดียวที่มีการบริหารงานแบบกระจายอำนาจ แต่มีการประสานงานกันอย่าง
ใกล้ชิด ศึกษาถึงลักษณะดี และข้อบกพร่องของความร่วมมือต่าง ๆ ที่มีอยู่ในขณะนี้ เพื่อ
หาแนวทางความร่วมมือที่ดีและมีประสิทธิภาพที่สุด